

Länsstyrelsen
Stockholm

Havs
och Vatten
myndigheten

Lagkrav och annan styrning

Det finns många olika regelverk att ta hänsyn till i den kommunala vattenplaneringen, såväl nationella lagar som förordningar, direktiv och nationella mål. Här sammanfattas olika regelverk som påverkar kommunal vattenplanering. Angränsande lagstiftning som skogsvårdslagen, luftfartslagen och väglagen som också påverkar vattenplaneringen tas inte upp i den här översikten.

Översikten innefattar:

- En översikt av rättsregler för vattenförvaltning
- Förklaring av två domar av betydelse
- Genomgång av Miljöbalkens vattenlagstiftning
- Genomgång av Plan- och bygglagens vattenlagstiftning
- Vattenförvaltningsförordningen
- Lagen om allmänna vattentjänster
- Dricksvattendirektivet
- Övriga EU-bestämmelser av betydelse för vatten
- Nationella och regionala miljömål

Sammanfattning om rättsregler

Konstruktionen av vattenreglerna är lite förenklat följande.

EU har beslutat om ett ramvattendirektiv 2000/60/EG. I direktivet fastställs regler för att stoppa försämringen av Europeiska unionens vattenförekomster och nå ”god status” för Europas vatten senast år 2015. Genom direktivet har medlemsländerna förpliktigats att i nationell lagstiftning införa regler för att:

- a) hindra ytterligare försämringar och skydda och förbättra statusen hos akvatiska ekosystem och, såvitt avser deras vattenbehov, även terrestra ekosystem och våtmarker som är direkt beroende av akvatiska ekosystem,
- b) främja en hållbar vattenanvändning baserad på ett långsiktigt skydd av tillgängliga vattenresurser, och
- c) eftersträva ökat skydd och förbättring av vattenmiljön bland annat genom särskilda åtgärder för en gradvis minskning av utsläpp och spill av prioriterade ämnen och genom att utsläpp och spill av prioriterade farliga ämnen upphör eller stegvis elimineras,
- d) säkerställa en gradvis minskning av förorening av grundvattnet och förhindra ytterligare förorening, och
- e) bidra till att mildra effekterna av översvämning och torka.

Vattendirektivet är implementerat i svensk rätt genom miljöbalken, vattenförvaltningsförordningen och Havs- och vattenmyndighetens (HaV) föreskrifter och föreskrifter från Sveriges geologiska undersökning (SGU).

I miljöbalken finns de allmänna reglerna om miljökvalitetsnormer vilka är bestämmelser om kvaliteten på miljön i en vattenförekomst (se mer utförlig genomgång nedan). Det finns även en stark koppling till vattenförvaltningen i plan- och bygglagen genom hänvisning till miljöbalken och miljökvalitetsnormerna.

Miljökvalitetsnormerna är ett rättsligt verktyg och ställer krav på vattnets kvalitet vid en viss tidpunkt, till exempel "god status 2015".

De specifika miljökvalitetsnormerna framgår inte av miljöbalken. Gällande miljökvalitetsnormer för en viss vattenförekomst beslutas av den vattendelegation, utsedd av regeringen, som tillhör respektive vattenmyndighet. Vattenmyndighetens beslut grundas på reglerna i HaV:s föreskrifter (2019:25) för ytwater och SGU:s föreskrifter (2023:1 och 2023:2) för grundvatten, som i sin tur grundas på den föreskriftsrätt som följer av vattenförvaltningsförordningen (2004:660). Det är huvudsakligen genom vattenförvaltningsförordningen som ramdirektivet för vatten (2000/60/EG) är genomfört i svensk lagstiftning och förordningen hänvisar också direkt till vissa bestämmelser i direktivet.

Vattenmyndigheterna beslutar också om åtgärdsprogram som riktar sig till myndigheter och kommuner. Åtgärdsprogrammet pekar på vad myndigheter och kommuner behöver göra inom sina respektive ansvarsområden för att se till att miljökvalitetsnormerna kan följas. Det handlar om administrativa åtgärder, till exempel nya föreskrifter, vägledning, förstärkt tillsyn eller rådgivning.

Åtgärdsprogrammet kompletterar på så sätt de traditionella rättsliga instrumenten för tillämpning av miljökvalitetsnormer, som tillståndsprövning, tillsyn och fysisk planering.

Anknyttande EU-direktiv och EU-förordningar

Till vattendirektivet finns flera bestämmelser:

- Grundvattendirektivet (2006/118-EG).
- Dricksvattendirektivet (EU 2020/2184)
- Översvänningsdirektivet (2007/60-EG).
- Ramdirektiv om en marin strategi (2008/56/EG)
- Direktiv om miljö kvalitetsnormer för prioriterade ämnen och vissa andra förorenande ämnen för att uppnå god kemisk ytvattenstatus (2008/105-EC).
- Avloppsreningsdirektivet (91/271/EEC)
- Slamdirektivet (86/278/EEC)
- Nitratdirektivet (91/676/EEC)
- Industriemissionsdirektivet (IED, 2010/75/EU)
- Sevesodirektivet om risker för storolyckor (2012/18/EU)
- Direktivet om samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar (2008/1/EG)
- Art- och habitatdirektivet (92/43/EEC)
- Direktivet om bevarande av vilda fåglar (2009/147/EC)
- Direktivet om miljökonsekvensbedömningar (2011/92/EU)
- Badvattendirektivet (2006/7/EG)
- Förordning om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden (EG) nr 1107/2009
- Förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach)

Viktiga domar för tolkning av vattendirektivet

De så kallade Weser- respektive Schwartze Sulm-domarna har haft stor betydelse för hur vattendirektivet ska tolkas. Det gäller för det första när en ”försämring av vattenstatus” ska anses föreligga, eftersom en verksamhet som orsakar det i normalfall inte får tillåtas. För det andra kan undantag göras om de allmännyttiga fördelarna anses överväga.

Weserdomen – hur tolkas ”försämring av vattenstatus”?

Målet rörde en överprövning av ett tidigare beslut från 2011 avseende fördjupning av delar av floden Weser i norra Tyskland. EU-domstolen beslutade följande:

1. Artikel 4.1 a i–iii i [ramdirektivet för vatten] ska tolkas så, att medlemsstaterna – med förbehåll för att undantag kan beviljas – är skyldiga att inte lämna tillstånd till ett projekt när projektet kan orsaka en försämring av en ytvattenförekomsts status eller när projektet äventyrar uppnåendet av en god status hos en ytvattenförekomst eller en god ekologisk potential och en god kemisk status hos en ytvattenförekomst vid den tidpunkt som anges i direktivet.
2. begreppet ”försämring av statusen” hos en ytvattenförekomst, vilket återfinns i artikel 4.1 a i [ramdirektivet för vatten] ska tolkas så, att det föreligger en försämring så snart statusen hos minst en av kvalitetsfaktorerna enligt bilaga V i direktivet blir försämrad med en klass, även om denna försämring av kvalitetsfaktorn inte leder till en försämring av klassificeringen av ytvattenförekomsten som helhet. Om den aktuella kvalitetsfaktorn enligt nämnda bilaga däremot redan befinner sig i den lägsta klassen

ska varje försämring av denna kvalitetsfaktor anses innebära en ”försämring av statusen” hos en ytvattenförekomst, i den mening som avses i artikel 4.1 a i [ramdirektivet för vatten].

Vill du veta mer?

[Om Weserdomen på Havs- och vattenmyndighetens webbplats](#)

Undantag från försämringsförbudet (Schwarze Sulm-domen)

EU-domstolen prövade 2016 frågan om Österrike hade brutit mot sina skyldigheter enligt artikel 4.1 och 4.7 i ramdirektivet för vatten genom att ge tillstånd till byggnation av ett vattenkraftverk i floden Schwarze Sulm, eftersom det skulle innebära en försämring av statusen hos ytvattenförekomsten från ”hög status” till ”god status”. Byggandet av ett vattenkraftverk i Schwarze Sulm hade ett mål att utveckla förnybara energikällor.

Domstolen konstaterade att undantag kan göras om det behövs för att tillgodose ett allmänintresse av större vikt, eller om fördelarna för människors hälsa, säkerhet eller hållbar utveckling överväger nackdelarna med försämringen, Motiv kan också vara om det är tekniskt omöjligt eller orimligt dyrt att bedriva verksamheten på annat sätt eller om alla genomförbara åtgärder för att motverka försämringen genomförs.

Utfallet av domen har i svensk lagstiftning resulterat i 4 kap. 11–12 §§ i vattenförvaltningsförordningen. Myndigheter och kommuner får under vissa förutsättningar tillåta en ny eller ändrad verksamhet eller åtgärd som egentligen strider mot kraven i 5 kap. 4 § miljöbalken.

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram en vägledning som innehåller myndighetens slutsatser och ställningstaganden och tolkning av hur regler inom området bör tillämpas.

Miljöbalken och vatten

Miljöbalken som trädde i kraft den 1 januari 1999, bildar en övergripande lagstiftning som rör all miljöpåverkan. Syftet med miljöbalken är att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer kan leva i en hälsosam och god miljö. I flera olika kapitel i miljöbalken finns närmare bestämmelser om olika typer av verksamheter som kan påverka vatten och vilka regler som gäller för sådana verksamheter.

2 kap. Allmänna hänsynsreglerna

Kapitlet om de allmänna hänsynsreglerna innehåller generella regler om tillämpning och bevisbörda, kunskapskravet, val av plats, rimlighetsbedömning, ansvar för skadad miljö och slutavvägning. Syftet med kapitlet är att öka miljöhänsynen och den generella aktsamheten kring miljöpåverkan från verksamheter. Det är viktigt för kommuner och verksamhetsutövare att ha detta kapitel i åtanke när miljörelaterat arbete utförs då alla miljökrav i miljöbalken bottnar i dessa regler.

Du kan läsa mer i Naturvårdsverkets vägledning om bestämmelserna i 2 kap. miljöbalken.

När det gäller de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. och miljö kvalitetsnormer så gäller som huvudregel att verksamhetsutövaren har bevisbördan för att de uppfylls.

Rimlighetsregeln i 2 kap. 7 § miljöbalken – eller proportionalitetsprincipen – är en av de centrala reglerna i miljöbalken. Den innebär som huvudregel att en avvägning alltid ska göras mellan nyttan av ett försiktighetsmått och kostnaden för att vidta det. Men är det fråga om att följa miljö kvalitetsnorm för vatten så kan hårdare krav ställas.

3–4 kap. miljöbalken om bestämmelser för hushållning med mark- och vatten

3 kap. miljöbalken behandlar grundläggande bestämmelser för hushållning med mark och vatten. Grundregeln är enligt 3 kap. 1 § att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge och föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning. Dessa bestämmelser blir tillämpliga på alla åtgärder som rör vatten och således även sådana sjöar och vattendrag som är för små för att utgöra en vattenförekomst i Vattendirektivets mening.

4 kap. miljöbalken gäller särskilda bestämmelser (riksintresse) för hushållning med mark och vatten för vissa områden. Även dessa bestämmelser kan tillämpas parallellt med reglerna om miljö kvalitetsnormer för vatten.

5 kap. Miljö kvalitetsnormer och miljö kvalitetsförvaltning

Miljö kvalitetsnormerna är ett juridiskt styrmedel som införts i miljöbalken. En miljö kvalitetsnorm fastställs utifrån vad naturen tål, utan hänsyn till exempel ekonomiska eller tekniska förhållanden. Utöver miljö kvalitetsnormer för den allmänna vattenmiljön finns även miljö kvalitetsnormer för luft, badvatten, fisk- och musselvatten och omgivningsbuller. Funktionen med en sådan norm är att skydda miljön från överexploatering genom ”många-bäckar-små”-principen. Normen avspeglar den lägsta godtagbara kvaliteten, kvantiteten eller ett önskat miljö tillstånd oavsett hur många som påverkar och nyttjar den aktuella recipienten. Normen beslutas utifrån hur miljön i vattnet borde vara för att ekologiska och kemiska funktioner ska fungera. Normerna balanseras av proportionalitetsprincipen i 2 kap. 7 § miljöbalken och bestämmelserna i 5 kap. 4 §.

Miljö kvalitetsnormer mäter inte utsläpp utan halter av vissa ämnen i till exempel vatten eller luft, eller förekomst av vissa växter och djur. Tanken är att komma åt många okända utsläpp från många okända källor. Men normerna får även betydelse för enskilda verksamhetsutövare i provningsärenden och tillsyn.

Det är halterna i hela vattenförekomsten som avgör om en miljö kvalitetsnorm kan följas eller ej. Effekten vid själva utsläppspunkten är inte avgörande för bedömningen av en miljö kvalitetsnorm, men kan naturligtvis få andra konsekvenser. Ett avloppsutsläpp vid en badplats kan således förbjudas med hänsyn till de allmänna hänsynsreglerna även om utsläppet är så litet i förhållande till hela vattenförekomsten att dess påverkan i det perspektivet är försumbar och någon påverkan på miljö kvalitetsnormerna därmed inte sker.

Läs mer!

Fastställda miljö kvalitetsnormer för vatten i respektive vattendistrikt finns på [Vattenmyndigheternas webbplats](#) eller i [Vatteninformationssystemet VISS](#).

5 kap. 4 § Miljöbalken

En myndighet eller en kommun får inte tillåta att en verksamhet eller en åtgärd påbörjas eller ändras om detta, trots åtgärder för att minska föroreningar eller störningar från andra verksamheter, ger upphov till en sådan ökad förorening eller störning som innebär att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller som har sådan betydelse att det äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljö kvalitetsnorm.

Vid prövning för ett nytt tillstånd och vid omprövning av tillstånd ska de bestämmelser och villkor beslutas som behövs för att verksamheten inte ska medföra en sådan försämring eller ett sådant äventyr.

Detta är en specialregel rörande miljö kvalitetsnormer för vatten. Försämring ska, i enlighet med den så kallade Weser-domen, bedömas på kvalitetsfaktornivå. En åtgärd är således förbjuden om den försämrar en enskild kvalitetsfaktor även om denna inte förändrar vattenförekomstens status i sin helhet.

Observera att bedömningen av huruvida en åtgärd äventyrar möjligheterna att nå god status inte ska bedömas på kvalitetsfaktornivå, utan på den sammantagna statusen.

5 kap. 6 § Miljöbalken

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från förbuden i 4 § första stycket. Sådana föreskrifter får endast avse undantag för att tillgodose allmänna intressen av större vikt eller som det annars finns särskilda skäl för.

I vattendirektivet finns ett utrymme att i ett enskilt fall tillåta en verksamhet eller åtgärd som försämrar vattenkvaliteten eller som äventyrar att rätt kvalitet uppnås. Sådana bestämmelser har införts i 4 kap. vattenförvaltningsförordningen.

6 kap. Miljöbedömningar

I detta kapitel finns bestämmelser om identifiering, beskrivning och bedömning av miljöeffekter vid planering av och beslut om planer och program (strategiska miljöbedömningar) och verksamheter och åtgärder (specifika miljöbedömningar). Syftet med en miljöbedömning är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas, exempelvis vid fysisk planering.

Strategisk miljöbedömning - Om en myndighet eller en kommun upprättar eller ändrar en plan eller ett program som krävs enligt lag eller annan författning, ska en miljöbedömning göras huruvida förändringen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Det är den myndighet eller kommun som upprättar eller ändrar en plan eller ett program som beslutar om den kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. I 2 § miljöbedömningsförordningen anges när en åtgärd eller plan alltid ska antas ha en betydande miljöpåverkan.

Specifik miljöbedömning - En specifik miljöbedömning har samma syfte som en strategisk; att integrera miljöaspekten i planeringsprocessen. En specifik miljöbedömning ska ske för alla verksamheter eller åtgärder som:

- kräver tillstånd enligt 9 eller 11 kap. miljöbalken (miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet) och kan antas medföra betydande miljöpåverkan,
- ska tillåtlighetsprövas av regeringen enligt 17 kap. miljöbalken och kan

- antas innebära betydande miljöpåverkan,
- kräver ett tillstånd som avses i 7 kap. 28 a § miljöbalken (Natura 2000-tillstånd), om det inte rör sig om brådskande åtgärder som är nödvändiga med hänsyn till skyddet mot allvarliga olägenheter för människors hälsa, eller
- som generellt sett inte är tillståndspliktig men verksamhetsutövaren har förelagts att söka tillstånd enligt 9 kap. 6 a § miljöbalken eller 26 a § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

Om länsstyrelsen beslutar att åtgärden eller verksamheten inte kommer orsaka en betydande miljöpåverkan blir miljöbedömningsprocessen mindre omfattande och kraven lättare. Endast en liten miljökonsekvensbeskrivning (MKB) behöver då tas fram och den fortsatta processen är mindre rigorös, se 6 kap. 47 § miljöbalken.

I 6 kap. miljöbalken och 16–19 §§ miljöbedömningsförordningen (2017:966) finns uppgifter om vad en MKB ska innehålla. Detta anpassas till verksamhetens art och omfattning. För strategiska miljöbedömningar gäller 6 kap. 11 § miljöbalken, medan för specifika gäller 6 kap. 35 § miljöbalken. I generella drag ska båda typerna av MKB innehålla information om hur man antar att tillståndet i miljön utvecklas med respektive utan genomförandet av den planerade verksamheten eller planen (nollalternativ). Vidare ska det redovisas koppling till miljö kvalitetsmål och normer, uppgifter om åtgärder som antas kunna minimera miljöpåverkan, presentation av alternativa lösningar, och en redogörelse för uppföljning.

7 kap. Skydd av områden

Områden kan under vissa förhållanden genom beslut förklaras skyddade som nationalpark, naturreservat, kulturresevat, naturminne, biotopskyddsområde, djur- och växtskyddsområde, strandskyddsområde, miljöskyddsområde eller vattenskyddsområde. Nationalparker ägs av staten, medan de andra naturskyddade områdena även kan ägas privat. Även marina områden kan göras till skyddsområden.

Länsstyrelsen eller kommunen får förklara ett mark- eller vattenområde som vattenskyddsområde för skydd av grund- eller ytvattentillgång som nyttjas, eller kan antas komma att nyttjas, som vattentäkt. Rätten att förfoga över fastigheter inom ett vattenskyddsområde kan inskränkas genom lokala föreskrifter. Föreskrifterna ska utgå från vad som behövs för att tillgodose syftet med området (till exempel uttag av dricksvatten).

Områden kan också skyddas ”automatiskt” om det utgör en viss naturtyp eller naturvärde:

- Biotopskyddsområde – till exempel källor, småvatten och våtmarker i jordbruksmark. Inom sådana områden får man inte bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som kan skada naturmiljön. Bestämmelser om biotopskydd finns utöver i 7 kap. miljöbalken även i 5–8 b §§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.
- Strandskyddsområde - Strandskyddet syftar till att trygga allmänhetens tillgång till platser för bad och friluftsliv och att bevara goda livsvillkor för växt- och djurlivet. Strandskyddet omfattar land- och vattenområdet intill 100 meter från strandlinjen, d.v.s. både 100 meter upp på land och 100 meter ut i vattnet.

9 kap. Miljöfarlig verksamhet

I 9 kap. miljöbalken definieras miljöfarlig verksamhet som:

- Utsläpp av avloppsvatten, fasta ämnen eller gas från mark, byggnader eller anläggningar i mark, vattenområden eller grundvatten.
- Användning av mark, byggnader eller anläggningar som kan medföra olägenhet för människors hälsa eller miljön genom annat utsläpp eller genom förorening av mark, luft, vattenområden eller grundvatten.
- Användning av mark, byggnader eller anläggningar som kan medföra olägenhet för omgivningen genom buller, skakningar, ljus, joniserande eller icke-joniserande strålning eller annat liknande.

Med stöd av bestämmelserna i miljöbalken har regeringen vidare beslutat att det är förbjudet att utan tillstånd eller anmälan:

- anlägga eller driva vissa slag av fabriker, andra inrättningar eller annan miljöfarlig verksamhet.
- släppa ut avloppsvatten i mark, vattenområde eller grundvatten.
- släppa ut eller lägga upp fast avfall eller andra fasta ämnen, om detta kan leda till att mark, vattenområde eller grundvatten kan förorenas.
- bedriva sådan miljöfarlig verksamhet som avses i någon av ovan nämnda punkter om den ändras med avseende på tillverkningsprocess, reningsförfarande eller på något annat sätt.

De miljöfarliga verksamheter som måste söka tillstånd hos Länsstyrelsen eller Mark- och miljödomstolen finns listade i miljöprövningsförordningen (2013:251). Tillstånds- eller anmälningsplikt för vissa andra åtgärder, till exempel mindre avlopp, regleras i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

11 kap. Vattenverksamhet

11 kap. miljöbalken behandlar vattenverksamheter. Enkelt uttryckt handlar vattenverksamhet om alla typer av fysiska förändringar i vatten eller förflyttning av vatten och definieras närmare i 11 kap. 3 §. För att få genomföra en vattenverksamhet krävs det i allmänhet tillstånd eller anmälan. Tillståndsprövning sker i mark- och miljödomstolen medan anmälan görs till tillsynsmyndigheten. Dock behövs varken tillstånd eller anmälan om det är uppenbart att enskilda eller allmänna intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena, se 11 kap. 12 § miljöbalken. Vilka verksamheter som kan anmälas i stället för tillståndsprövas framgår av förordning (1998:1388) om vattenverksamhet.

Plan- och bygglagen

Det är kommunerna som ansvarar för att planlägga för samhällets utveckling och användning av mark och vatten, förändring av bebyggelse eller infrastruktur m.m. Länsstyrelsen ger råd till kommunen och har ansvar för att statens intressen tillgodoses i planeringen. Varje planeringssituation är unik avseende mark- och vattenförhållanden, kommande mark- och vattenanvändning, andra strategier i kommunen osv.

I Plan- och bygglagen (PBL) finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Enligt PBL ska kommunen i översiktsplanen bland annat redovisa hur de avser att följa miljökvalitetsnormerna för vatten. I PBL görs kopplingen till 5 kap. miljöbalken genom att den enskilda kommunen vid planläggning och i andra ärenden enligt PBL ska se till att gällande miljökvalitetsnormer följs, se 2 kap. 10 § PBL.

Läs mer!

[Boverkets webbplats](#)

En särskild utredning lämnade 2023 förslag på hur kommunerna vid planläggning och prövning enligt plan- och bygglagen ska kunna säkerställa att miljö kvalitetsnormer för vatten följs, att dagvatten hanteras på ett hållbart sätt och att dricksvattenförsörjningen tryggas. [En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande - Regeringen.se](#)

Sedan 2018 har Boverket en vägledning för kommunal kust- och havsplanering som är ett delat ansvar med staten för kustkommuner. Det kan för en kommun framför allt gälla påverkan på hydrografiska förhållanden genom till exempel broar, bryggor, marinor och vägbankar.

Vattenförvaltningsförordningen

Svensk vattenförvaltning syftar till att vi ska förbättra våra vatten och skapa en långsiktig hållbar förvaltning av våra sjöar, vattendrag, kust och grundvatten. Vattenförvaltningen i Sverige bedrivs enligt EU:s ramdirektiv för vatten, och arbetet regleras i vattenförvaltningsförordningen (2004:660). Ramdirektivet vilar på två grundpelare: att värna ett naturligt växt- och djurliv i vatten och att säkerställa tillgången på rent vatten för dricksvattenproduktion. Avrinningsområdesperspektivet är centralt i direktivet.

Läs mer!

[Vattendirektivet](#)

[Vattenförvaltningsförordningen](#)

Arbetet drivs i förvaltningscykler om sex år i iterativa processer. Varje cykel avslutas med beslut om förvaltningsplan med åtgärdsprogram och miljö kvalitetsnormer för vattenförekomster. Under varje förvaltningscykel tilldelas kommunerna ett antal åtgärder att genomföra. Åtgärdernas genomförande följs upp årligen genom vattenmyndigheternas återrapportering. Det är vattenmyndigheterna som genom vattendelegationerna beslutar om förvaltningsplan och miljö kvalitetsnormer för vatten. Du hittar information om förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljö kvalitetsnormer på www.vattenmyndigheten.se.

Kommunerna är ansvariga för att miljö kvalitetsnormerna för vatten följs inom sitt geografiska område och tillse att ingen försämring sker (5 kap. 3 § miljöbalken). Som följd av detta behöver kommunerna använda miljö kvalitetsnormerna som ett verktyg och som riktlinje vid tillsyn, prövning och i planprocessen. Eftersom ingen försämring får ske behöver vattenfrågorna adresseras tidigt i ärendehantering. Undantag från försämringsförbudet framgår av vattenförvaltningsförordningen 4 kap. 11–16 §§.

En av grundtankarna med vattenförvaltningen är att planering och andra åtgärder ska följa vattnets gränser för att underlätta genomförandet av kostnadseffektiva åtgärder så att miljö kvalitetsnormerna ska kunna följas. Detta ställer höga krav på kommuner och andra aktörer att samarbeta över befintliga administrativa läns- och kommungränser.

Om Sverige inte kan uppfylla de krav på vattenmiljöerna som EU anvisat kan Sverige bli skyldiga att betala vite till EU-kommissionen.

Lagen om allmänna vattentjänster

Enligt lag (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV) är det kommunens skyldighet att ordna vattentjänster om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse. Kommunen ska dels bestämma ett verksamhetsområde där vattentjänsterna behöver ordnas, dels se till att behovet tillgodoses genom en allmän VA-anläggning. Det är LAV som styr VA-huvudmannens och abonnentens ansvar för dagvattenhantering. Från 1 januari 2024 ska varje kommun ha en aktuell vattentjänstplan. Vattentjänstplanen ska antas av Kommunfullmäktige och aktualitetsprövas vart fjärde år. Planen ska innehålla kommunens långsiktiga planering för hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses och en bedömning av åtgärder som krävs för att den allmänna VA-anläggningen ska klara ökad belastning från skyfall.

Några av EU:s övriga miljöbestämmelser

EU-direktiv ska införlivas i den nationella lagstiftningen, medan EU-förordningar gäller i alla medlemsländer oberoende av nationell lagstiftning. EU-direktiv på miljöområdet införlivas i miljöbalken eller därtill hörande förordningar. Ovan har vattenförvaltningsförordningen beskrivits särskilt. Här nedan beskrivs översvämningrisk, dricksvattendirektiv, havsmiljöförvaltning och badvatten och enligt krav från EU.

Översvämningriskförordningen

Översvämningdirektivet (2007/60-EG) genomförs i Sverige genom förordning (2009:956) om översvämningrisker. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) är ansvarig myndighet och genomför arbetet i nära samarbete med länsstyrelserna.

Arbetet med översvämningdirektivet sker i sexårscykler och därför är de olika stegen återkommande. Under steg 1 bedömer och pekar MSB ut tätorter med betydande översvämningrisk utifrån ett antal kriterier. Ett tjugotal tätorter berörs i Sverige. I steg 2 ska kartor utarbetas för utpekade tätorter i två delsteg. Först tar MSB fram kartmaterial som visar vattenstånd och översvämningshotade områden för de utpekade tätorterna och sedan arbetar länsstyrelserna fram kartor som illustrerar översvämningrisker och hotade objekt inom dessa hotade områden. Riskkartorna offentliggörs på länsstyrelsernas webbplatser.

I det tredje steget ska riskhanteringsplaner fastställas för de utpekade tätorterna. Lämpliga mål för riskhanteringen ska fastställas för berörda områden. Planerna ska innehålla åtgärder för att uppnå målen och beakta relevanta aspekter. Varje länsstyrelse ansvarar för arbetet men samverkar med berörda kommuner och övriga aktörer i tätorten i fråga.

Kommunen kan i nästa steg behöva göra ytterligare analyser eller åtgärder.

Läs mer!

Mer att läsa om Sveriges arbete med Översvämningdirektivet finns på [MSB:s webbplats](#) eller på länsstyrelsernas webbplatser där det finns utpekade riskområden enligt översvämningriskförordningen.

Dricksvattendirektivet och svensk livsmedelslagstiftning

Livsmedelslagen (2006:804) reglerar hanteringen av livsmedel. Dricksvatten är juridiskt sett ett livsmedel i Sverige och Norge, till skillnad från resten av Europa.

Under 2020 beslutade EU om ett nytt dricksvattendirektiv (EU 2020/2184) som ska säkra dricksvattenkvaliteten och dricksvattenförsörjningen för framtida generationer. Direktivet införlivades 2023 i svensk lagstiftning genom Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten (LIVSFS 2022:12). Några nya EU-krav som följer är:

- Material och beredningskemikalier som kommer i kontakt med dricksvatten får inte riskera bland annat människors hälsa.
- En faroanalys över dricksvattenproduktionen som revideras minst vart sjätte år.
- Ta fram ett skriftligt undersökningsprogram med regelbundna provtagningar som ger en representativ bild av dricksvattnets kvalitet över året. Från 2026 kommer nya gränsvärden gälla för några ämnen, till exempel PFAS.
- Information till allmänheten när avvikelser sker.

Föreskrifterna gäller anläggningar för dricksvattenförsörjning som i genomsnitt tillhandahåller 10 m³ dricksvatten eller mer per dygn, eller som försörjer 50 personer eller fler med dricksvatten. Dricksvatten som tillhandahålls eller används som en del av en kommersiell eller offentlig verksamhet omfattas alltid av dessa föreskrifter, oavsett verksamhetens storlek.

Då direktivet även täcker andra områden än livsmedelsperspektivet (till exempel minskat läckage) kommer det även påverka andra lagar och myndigheter framöver innan Sveriges implementering är slutförd.

Läs mer!

[Läs mer om dricksvatten och Livsmedelsverkets uppdrag](#)

Havsmiljöförordningen (2010:1341)

År 2008 beslutade EU om marina direktivet ”the Marine Strategy Framework Directive” (2008/56/EG), som infördes i svensk lagstiftning med havsmiljöförordningen (2010:1341). Havs- och vattenmyndigheten är föreskrivande myndighet och ansvarar för det praktiska genomförandet i Sverige. Målet med direktivet är att EU:s marina ekosystem ska ha god status. Direktivet innehåller elva temaområden som ska fungera som ramverk för bedömning av god miljöstatus för de marina ekosystemen. Medlemsländerna definierar god status och skapar sedan åtgärdsprogram för att nå målen.

De nio länderna inom Helsingforskonventionen (Helcom) har kommit överens om en gemensam aktionsplan för Östersjöns miljö, Baltic Sea Action plan (BSAP) som är inarbetad i bland annat Åtgärdsprogram för havsmiljön i Nordsjön och Östersjön. Syftet med åtgärdsprogrammet är att uppnå god miljöstatus och att möjliggöra för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas i havsmiljön. Åtgärder ska genomföras av myndigheter och kommuner precis som i vattenförvaltningens åtgärdsprogram och bedrivs även här i sexårscykler där det senaste programmet gäller 2022–2027. De flesta åtgärder handlar om vägledning, utredningar, information och bidrag, så kallade styrmedelsåtgärder. Dessa leder direkt eller indirekt till att de fysiska åtgärder genomförs.

Kommunerna berörs på olika sätt. Åtgärd 23 berör alla kommuner, även de utan kust, att vid revidering av de kommunala avfallsplanerna identifiera och belysa hur avfallshanteringen kan bidra till att minska uppkomsten av marint skräp och sätta upp målsättningar för ett sådant arbete. Detta inkluderar mikroplaster. Åtgärd 21 berör strandstädning i utsatta kommuner (där skräp ansamlas genom havsströmmar eller annat). Det kan vara värt att uppmärksamma era ansvariga för avfallsplanen på dessa åtgärder. Övriga åtgärder med kommunkoppling berör kustkommuner såsom åtgärd 27–29 och 31 om inrättande och förvaltande av skyddade områden och vissa restaureringsåtgärder.

Läs mer!

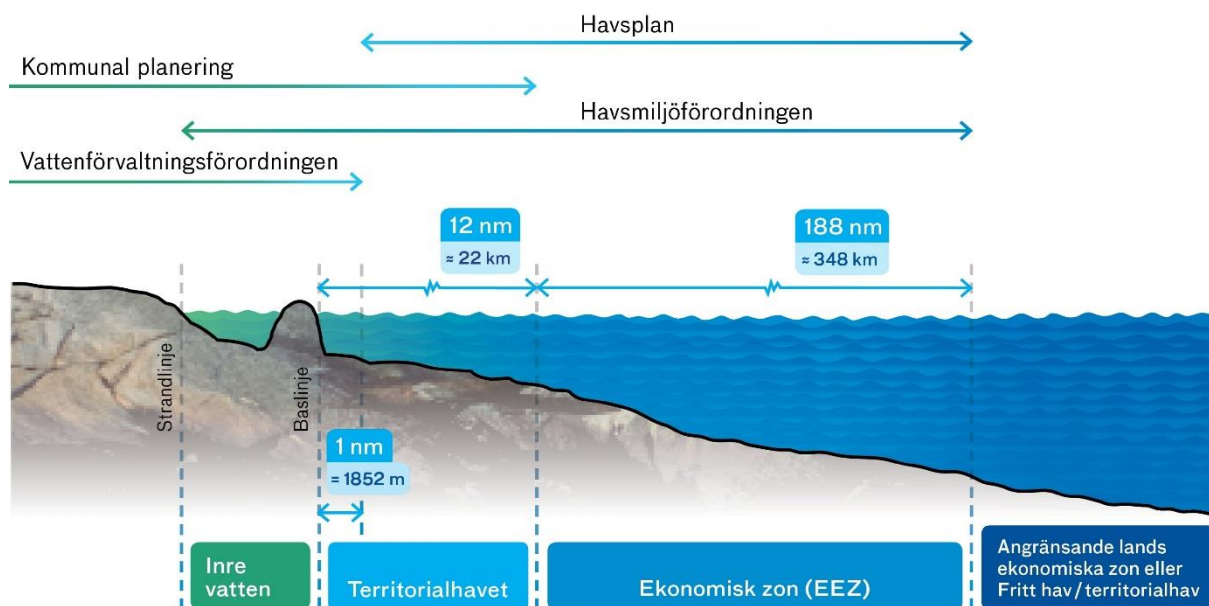
[Havsmiljöförvaltning](#)

Havsplanering

Havsplanen vägleder om den mest lämpliga användningen av havet. Den utgår från 13 användningar, till exempel energiutvinning, yrkesfiske, rekreation, natur eller sjöfart. Planen vägleder domstolar, nationella myndigheter, näringsliv och kommuner i planering, beslut och tillståndsprövningar. Planeringen involverar allt utrymme på, över och under ytan och havsbotten och berör därför enbart 65 kustkommuner. Med kustkommun menas här de som har territorialhav, dvs. 12 sjömil hav utanför yttersta strandlinjen.

De marina systemen sträcker sig över större ytor med fler påverkanskällor än vad regional och nationell vattenplanering gör, vilket gör planeringen mer komplicerad. Havet är också recipient för den förorening som sker på land. Se figur 1 för beskrivning av hur de olika vattenrelaterade bestämmelserna överlappar varandra där till exempel den statliga Havspanen överlappar kommunal planering i territorialhavet.

Överlapp mellan planer

Figur 1: Illustration från Havs- och vattenmyndigheten om överlapp mellan de olika planerna och direktiven.

Läs mer!

Läs mer om havsplanering: [Havs- och vattenmyndighetens webbplats](#)

Badvattenförordningen

EU:s badvattendirektiv (2006/7/EG) införlivades i svensk lagstiftning genom badvattenförordningen (2008:218). Förordningen innebär att kommunerna får ansvar att informera om vattenkvaliteten vid de badplatser som är utpekade som EU-bad (fler än 200 badande gäster per dag under badsäsongen). Badvattnet ska kvalificeras enligt: ”dåligt”, ”tillfredsställande”, ”bra” eller ”utmärkt” och bedömas utifrån provtagning. Åtgärder ska vidtas om vattenkvaliteten är sämre än tillfredsställande.

Läs mer!

[Läs mer på Havs- och vattenmyndighetens webbplats](#)

Nationella och regionala miljömål

Agenda 2030

Agenda 2030 är FN:s resolution för hållbar utveckling som antogs 2015. Den är indelad i 17 olika mål som tar upp sociala, miljömässiga och ekonomiska aspekter, och det övergripande målet är att dessa ska vara nådda år 2030. Syftet är att skapa en gemensam förhållningspunkt till hållbar utveckling, och resolutionen är anpassad för att vara universell, dvs. att vara applicerbar för alla FN:s nationer. En viktig grund är att de 17 målen är ”odelbara”, att de alla hänger ihop på olika sätt. Med det sagt finns det några mål med tydlig utgångspunkt i vatten såsom:

- Mål 6 – Rent vatten och sanitet för alla
- Mål 14 - Hav och marina resurser
- Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald

Som en del i Sveriges arbete mot dessa mål har en Agenda 2030-delegation tillsatts i regeringen för att driva och förankra arbetet, och sprida information och kunskap om det. Regeringens målsättning är att ochliga kommuner och regioner ska arbeta med Agenda 2030, men det är på frivillig grund.

Nationella miljömål

Sverige har sedan 1999 genom riksdagens beslut 16 nationella miljökvalitetsmål och 72 nationella delmål. Målet var då att lösa de stora miljöproblemen inom en generation (till 2020), men generationsmålet och flera etappmål har fått revideras sedan dess.

Läs mer!

Läs mer om Sveriges miljömål www.sverigesmiljomal.se

Miljömålen ger en samlad bild av det svenska miljöarbetet och är en gemensam insats från riksdag och regering som beslutar om målsättningarna till myndigheter som genomför olika insatser och föreslår styrmedel för arbetet. De nationella miljömålen är vägledande för det svenska miljöarbetet. Det tas också fram fördjupade utvärderingar hur arbetet går vart fjärde år som innehåller värdefull information om miljötrender. Exempel på nationella miljömål med kopplingar till vatten:

- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Myllrande våtmarker
- Grundvatten av god kvalitet
- Hav i balans och levande kust och skärgård
- God bebyggd miljö
- Giffri miljö

Regionala miljömål

Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen har beslutat om regionala miljömål för sina län som ska bidra till att uppfylla de nationella miljömålen. Många länsstyrelser har dessutom beslutat om länsegna mål som ska bidra till de nationella miljökvalitetsmålen.

Kommunerna har enligt riksdagens uttalande ett övergripande ansvar för lokala anpassningar av de nationella miljömålen. Kommunerna kan arbeta med miljömålen genom sitt myndighetsansvar inom samhällsplaneringsfrågor och genom olika åtgärder i sin verksamhet, exempelvis tillsyn. Kommunerna kan också arbeta in miljömålens målsättningar i sina styrande dokument, energi- och vattenförsörjning och fastighets- och bostadsutveckling. De nationella miljökvalitetsmålen kan utgöra stöd för att ta fram lokala miljömål. Miljömålsrådet har tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting tagit fram idéskriften "Kommunerna och miljömålen" som handlar om hur kommunerna kan arbeta med miljömål.

Sedan Agenda 2030 kom anses de globala målen överordnade, men miljökvalitetsmålen finns kvar och innebär framför allt en konkretisering av målnivåer anpassade till svenska förhållanden. Kommuner förväntas alltså använda båda.

Lästips och referenser

Dokument

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG. Ramdirektiv om en marin strategi.

Europeiska Unionens domstol. Dom i mål C-461/13 ("Weserdomen"). Luxemburg.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/7/EG. *Förvaltning av badvattenkvaliteten. Badvattendirektiv.*

Regeringskansliet, 2015. *Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling.* (Översättning av FN:s resolution A/Res/70/1. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.*)

Svensk lagstiftning

SFS 1998:808. *Miljöbalken (MB)*. Stockholm: Miljö- och energidepartementet.

SFS 2009:956. *Förordning om översvämningsrisker*. Stockholm: Justitiedepartementet L4.

SFS 2008:218. *Badvattenförordningen*. Stockholm: Miljö- och energidepartementet.

SFS 2004:660. *Förordning om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön*. Stockholm: Miljö- och energidepartementet.

SFS 2010:1341. *Havsmiljöförordningen*. Stockholm: Miljö- och energidepartementet.

SFS 2006:412. *Lag om allmänna vattentjänster (LAV)*. Stockholm: Miljö- och energidepartementet.

SFS 1971:807. *Livsmedelsförordning*. Stockholm: Jordbruksdepartementet.

SFS 1987:938. *Nationalparksförordning*. Stockholm: Miljö- och energidepartementet.

SFS 2010:900. *Plan- och bygglag*. Stockholm: Näringsdepartementet RS N.

SFS 1998:1252. *Förordning om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.* Stockholm: Miljö- och energidepartementet.

SLVFS 2001:30. *Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten*. Livsmedelsverket.

LIVSFS 2013:4. *Föreskrifter om ändring i Livsmedelsverkets föreskrifter (2001:30) om dricksvatten*. Livsmedelsverket.

HVMFS 2012:14. *Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om badvatten*. Havs- och vattenmyndigheten.

Webbplatser

Boverket. Lag och rätt. Webbsida: <https://www.boverket.se/sv/lag--ratt/>

Hav- och vattenmyndigheten, Weserdomen. Webbsida: <https://www.havochvatten.se/hav/uppdrag--kontakt/publikationer/publikationer/2016-11-23-foljder-av-weserdomen-i-svensk-rattstillampning.html>

Havs- och vattenmyndigheten, Nationella vägledningar om vatten. Webbsida: [Vägledningar - Vägledning, föreskrifter och lagar - Havs- och vattenmyndigheten \(havochvatten.se\)](https://www.havochvatten.se/hav/vagledning--lagar/vagledningar/ovriga-vagledningar/badvatten---vagledning-och-foreskrift-for-eu-bad.html)

Havs- och vattenmyndigheten, 2014. Vägledning och föreskrift för EU-bad. Webbsida: <https://www.havochvatten.se/hav/vagledning--lagar/vagledningar/ovriga-vagledningar/badvatten---vagledning-och-foreskrift-for-eu-bad.html>

Hav- och vattenmyndigheten, Aktionsplan för miljön i Östersjön. Webbplats: <https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/internationellt-arbete/konventioner/helcom---skydd-av-den-marina-miljon-i-ostersjon/aktionsplan-for-miljon-i-ostersjon.html>

Naturvårdsverket. Föreskrifter och allmänna råd. Webbsida: [Naturvårdsverkets föfattningssamling \(naturvardsverket.se\)](https://www.naturvardsverket.se/naturvardsverket/fattningssamling)

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Översvänningsdirektivet. Webbsida: <https://www.msb.se/oversvamningsdirektivet>

Sveriges miljömål. Webbsida: <http://www.sverigesmiljomal.se/>

Vattenmyndigheterna, Länsstyrelserna. Vattendirektivet och vattenförvaltningsförordningen. Webbsida: <http://www.vattenmyndigheterna.se/Sv/introduktion-till-vattenforvaltning/Pages/vattendirektivet-och-vattenforvaltningforordningen.aspx>

Vattenmyndigheterna. Miljökvalitetsnormer. Webbsida: [Miljökvalitetsnormer för vatten | Vattenmyndigheterna](#)

Vattenmyndigheterna, Länsstyrelserna. Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027. Webbsida: [Åtgärdsprogram | Vattenmyndigheterna](#)

Vatteninformationssystemet VISS. Webbsida: <https://viss.lansstyrelsen.se/>